

LOCALIZAREA INTERFEȚELOR DE UTILIZARE: O PROVOCARE SAU UN SIMPLU EXERCİTIU DE WEEKEND?

Sorin PALIGA

Localizing the dialogues when running an operating system or an application has become an interesting activity over the last two decades. The breathtaking spread of computer technique has led to a larger and larger use of computers, which has thus reached social strata with a lower level of linguistic capabilities, even if we refer to English. The real number of those capable of mastering English at a good level is lower than currently acknowledged.

The paper focuses on an activity rarely approached as a university discipline in Romania, even if it clearly represents a chapter — or a subchapter at the worst — of translation techniques. Translating the computer dialogues has remained an isolated, not rarely chaotic activity, without any coherent approach and without any norms. The users, mainly those without a good knowledge of English, are the direct and innocent victims of such a situation.

The paper, seemingly the first such approach in the field, sums up the main problems and suggests some further steps in order to improve the current situation.

Key words: localization, graphical interface, user-machine dialog, translation technique, norms

Introducere

Calculatorul a luat locul hârtiei de scris și al tipografiilor. Este un truism. Răspândirea sa ar fi trebuit să fie însoțită și de traducerea interfețelor de utilizare, lucru care – în România, spre deosebire de alte țări, inclusiv țări învecinate, cum ar fi Ungaria sau Polonia – s-a produs extrem de lent. Fenomenul are, se pare, și motivații sociale, poate de psihologie de grup. Primul sistem de operare „localizat” (altfel spus „tradus”) în limba română a fost Mac OS 7.6.1, lansat în ianuarie 1997 și tradus („localizat”) în cursul lunilor următoare. Efortul s-a dovedit un răsunător, și neașteptat, insucces! Utilizatorii români, în cea mai mare parte educați și cu suficiente cunoștințe de engleză – eventual de alte limbi, dacă engleza nu era bine stăpânită – au considerat inutil, pe alocuri hilar să citești mesajele calculatorului (de fapt, ale sistemului de operare) în limba română. Surprinsă de eșec (nu ne putem îndoi), compania Apple a abandonat ani la rând tentativa de a mai localiza sistemul de operare în limba română, reluând procesul doar recent, odată cu localizarea sistemului de

operare pentru iPhone, un produs bine vândut și în România. În plus, spre deosebire de un calculator, mai ales un calculator din anii '90, iPhone este un produs popular, nefiind chiar rare situațiile când utilizatorul nu știe suficient de bine engleza pentru „a se descurca” în comenzile relativ complicate ale sistemului de operare. O spunem răspicat de la început: localizarea sistemului de operare pentru iPhone (numit iOS) este un succes, deși i – pe alocuri – ar putea fi găsite soluții mai bune. Este însă firesc să fie așa, deoarece orice traducere este perfectibilă, iar ceea ce se numește convențional „localizare” nu este altceva decât un caz particular de traducere sau, poate, un capitol ori un subcapitol al tehnicii traducerii.

De atunci încolo (respectiv de pe la jumătatea anilor '90), localizarea interfeței grafice în limba română a fost finalizată și de compania Microsoft, atât pentru sistemul său de operare Windows, cât și pentru suita mult folosită Microsoft Office. Paralel, eforturi au fost întreprinse și de mulți dintre cei implicați în așa-zitul „soft liber” (*free software*), mai ales de cei care dezvoltă aplicații pentru distribuțiile Linux. Relativ recent, două distribuții Linux foarte populare au fost localizate în limba română: Ubuntu și Gentoo. Este un succes, mai ales dacă ținem seama de faptul că efortul a fost făcut de tineri care nu au fost remunerați pentru efortul lor. Și aici, un ochi vigilent și critic va găsi destul stângăcii ori va constata soluții greu acceptabile. Totuși, nu putem trece cu vederea faptul că s-a reușit localizarea integrală (ori cvasiintegrală) a interfeței grafice. Și aici, pot fi găsite destule stângăcii, dar – pe ansamblu – apreciem că este un succes, mai ales dacă ținem seama de amploarea demersului.

Să definim domeniul: ce este localizarea?

Localizarea este, așa adar, procesul de traducere a interfeței grafice a sistemului de operare și/ sau a aplicațiilor folosite în cadrul unui anumit sistem de operare. Termenul localizare, nu traducere, este folosit – mai ales – în acest context. De fapt, așa-zimta localizare nu este altceva decât traducerea unor termeni, unor dialoguri care au loc între om (= utilizatorul) și mașină (= calculatorul). În stadiul actual al dezvoltării aplicațiilor și al sistemelor de operare, dialogul om-mașină se realizează prin intermediul unor texte prestabilite de tip mesaj-dialog, existând însă și posibilitatea unor comenzi vocale, foarte utile – mai ales – nevăzătorilor ori persoanelor cu vedere foarte slabă. Ne vom referi în continuare însă exclusiv la textele afișate pe ecran, respectiv la opțiunile pe care le are utilizatorul.

Oricât ar părea de paradoxal, procesul localizării sistemelor de operare și al aplicațiilor aferente nu a fost deloc bine primit în România! Am citat mai sus surpriza cu care compania Apple, pe la jumătatea anilor '90 ai secolului trecut, constata că „românizarea” sistemului său de operare nu avea să aibă niciun fel de succes! Surpriza era cu atât mai mare, cu cât tentative similare, produse în diverse alte țări, europene și

neeuropene, fusese încununată de succes. Pentru a înțelegem fenomenul, fără doar și poate interesant în sine, vom dori să trecem în revistă aspectele considerate de noi drept relevante, măcar pentru a defini contextul în care s-au desfășurat evenimentele. În final, vom analiza situația actuală și vom propune unele soluții de viitor.

În primul rând, s-a putut constata că românii, în procent covârșitor, nu au folosit efectiv sistemele de operare traduse și/ sau aplicațiile aferente, deși acest lucru era, la un moment dat, posibil. Nu avem la dispoziție o statistică oficială (companiile producătoare nu au publicat asemenea statistici sau, cel puțin, autorul acestor rânduri nu a avut acces la ele), dar – din informațiile nesistematizate, culese de la diverși utilizatori, unii fără cunoștințe de engleză sau având doar cunoștințe sumare de engleză – românii folosesc rar Windows în română și/ sau MS Office în română. Un procent covârșitor de mare preferă să folosească versiunea engleză, rar versiunea franceză, germană sau spaniolă; restul utilizatorilor, din informațiile pe care le avem, lucrează cu – din motive practice – cu versiunea în limba țării în care își au domiciliul. Sistemele de operare și numeroase aplicații aferente sunt localizate în multe limbi, în multe limbi de circulație dar și în limbi de circulație restrânsă sau limitată (limbi scandinave, polonă etc.).

Pe de altă parte, există categorii de persoane care, de voie sau de nevoie, au învățat să folosească un calculator, de la salariații unor instituții ale statului până la diverși utilizatori profesioniști sau nu (ingineri, profesori, elevi, studenți etc.) Mulți au simțit, totuși, nevoia unei interfețe grafice în limba română. Și în aceste situații însă, se preferă folosirea limbii engleze¹.

Analiza (empirică sau cum s-ar putea numi) ne face să credem că am asistat la un proces de tip „cerc vicios”: localizarea a apărut târziu și, când a apărut, a părut prost făcută, stângace, pe alocuri hilară. Drept urmare, reacția a fost, mai degrabă, de respingere. În lipsa unei reacții corespunzătoare (*feedback*), autorii localizării nu au avut o percepție clară a lucrurilor bine făcute și a celor stângace. Impresia noastră este că și astăzi, după ani de la apariția primelor localizări (databile, cum spuneam, în anii 1996–1997), cei mai mulți utilizatori resping folosirea interfeței grafice în limba română, indiferent de sistemul de operare folosit. Conform unor date greu de verificat, deoarece nu există un studiu temeinic, (relativ) puțin ori foarte puțin utilizatori folosesc Windows în limba română și, tot puțin ini (deși, procentual, ceva mai mulți) folosesc MS Office în limba română.

Mai este un detaliu, poate cel mai important, și care ar explica de, deocamdată cel puțin, localizarea interfețelor grafice nu a avut succes: chiar dacă interfața s-a tradus în limba română, nu s-au tradus așa-numitele tutoriale, respectiv manualele de utilizare. De asemenea, nu s-a tradus foarte importanta funcție *Help* (Ajutor), astfel că utilizatorul citește – pe cât poate – tutorialul/ ajutorul în engleză, care însă face trimiteri

¹ Informațiile neoficiale, deci greu verificabile, afirmă că utilizatorii au reinstalat versiunea engleză a sistemului de operare dacă li s-a oferit inițial spre utilizare un calculator cu sistemul de operare în limba română!

terminologice și/ sau prin intermediul capturilor de ecran, la termeni și la situații în limba engleză. Ca atare, dacă ar folosi interfața în română, ar trebui ca permanent să-și dea seama de echivalentul terminologic, ceea ce, să recunoaștem, este un impediment major. Pentru a avea efectiv succes, este clar că interfața și manualul trebuie să folosească același limbaj: să fie în aceeași limbă și să folosească aceiași termeni. Or, în realitate, este exact invers. Concluzia mi se pare evidentă și explică de ce, în bună parte, localizările nu au avut succes: nu au fost sincronizate cu apariția unor manuale de utilizare, unor tutoriale, tot în limba română. Este destul de clar că, un utilizator, pentru a-și optimiza performanțele, va alege varianta cea mai confortabilă, respectiv interfața în limba engleză, deoarece și manualul de utilizare și/ sau funcția *Help* este/ sunt tot în engleză.

Pe de altă parte, nu putem ignora realitatea că în țări precum Franța, Germania, Ungaria sau Polonia fenomenul este exact invers, respectiv sunt (foarte) rari cei care folosesc sistemul în altă limbă decât limba națională a țării respective. Fenomenul – social sau nu, implicând și o anumită psihologie de grup – ar merita o analiză mai atentă, eventual la nivel de investigație sociologică. Deoarece autorul acestor rânduri nu este sociolog, nu putem aborda problema din acest unghi. Ne permitem însă să analizăm problema din **punctul de vedere al tehnicii traducerii**.

În primul rând, câteva observații de principiu.

– Localizarea, spre deosebire – de exemplu – de traducerea unui text literar, nu implică imaginație creatoare, nici variații prea mari de la un domeniu la altul; din contra, ea trebuie să fie relativ uniformă și să aibă o anumită „coerență situațională”, respectiv să fie identică ori măcar similară în toate situațiile în care apare identic sau similar. De exemplu, termenul *Cancel*, foarte frecvent folosit, traductibil în mai multe feluri (a anula, a opri, a renunța la ceva etc.), ar trebui să fie tradus mereu la fel. Este drept că și în engleză sunt aplicații în care termenul *Cancel*, în anumite secvențe, este înlocuit cu *Discard* (de exemplu în aplicația *OpenOffice*). Aici este însă vorba de ceva intenționat, respectiv creatorii aplicației au dorit să folosească alt termen decât s-a folosit în MS Office.

– În același timp, localizarea ar trebui, pe cât posibil, să surprindă stilul originalului. Nu rareori, termenul englezesc este glumeț, și uşugăbăt chiar; sau este un termen pur tehnic, unde gluma nu are ce căuta, din contra, ar trebui folosit un termen cât mai precis, acceptat de comunitatea de specialiști unde este folosit. În mod de-a dreptul ciudat, româna – adoptând, de exemplu, termenul *mouse*, grafiat și *maus* – nu numai că nu a găsit de cuviință să găsească ceva glumeț, cum este – evident – în original (*Șoarece*, eventual *Șoarec*, *Șoricel*), ci a introdus abrupt în limbă un cuvânt englezesc, abandonând orice tentativă de echivalare. Notăm, în treacăt, că franceza a adoptat, pentru același termen, echivalentul neaș (*souris*); similar, ceha – pentru a da un

exemplu dintr-o limbă slavă – a adoptat *myš*, *myška* etc¹. Nu este de-a dreptul ciudat că o limbă considerată limba unui popor glumeț, în general optimist – românii – „sare” peste tonul glumeț al originalului și adoptă brut și brutal chiar termenul din original, fără nicio tentativă de glumă? Acest lucru ar fi trebuit să dea de gândit de la bun început... Și *mouse* nu este o întâmplare ci, mai degrabă, regula.

Din cele spuse mai sus rezultă, cu relativă claritate, că localizarea nu este întrutotul o „traducere tehnică”, dar nu este nici una propriu-zis literară, deși – nu rareori – fantezia și contextul trebuie să joace un rol important, deoarece nu sunt deloc rare cazurile când nu se poate traduce „cuvânt cu cuvânt”, ci căutându-se o soluție echivalentă care, adesea, poate fi radical diferită de originalul englez, dacă situația o impune.

Revenind la chestiuni generale, putem nota că dialogul om-maș înă este presărat, în general, de expresii uzuale, de cuvinte simple, uneori de cuvinte tehnice alternând cu termeni uzuali, adesea colocviali, uneori glumeți, altele „serioși”, mai mult sau mai puțin în „tehnică”. Dacă ținem seama de aceste repere, constatăm că localizarea nu este deloc cel mai ușor lucru în tehnica traducerii. Constatăm, nu fără surprindere, că – deși de o mare importanță în „economia” zilelor noastre – tehnica localizării aplicațiilor și a sistemelor de operare a scăpat total de sub controlul filologilor și al traducătorilor, fiind lăsată aproape exclusiv în grija inginerilor IT. Autorul acestor rânduri este, mai degrabă, o excepție, în orice caz o situație deloc tipică. Nu dorim, evident, să corectăm erorile dintr-un condei ci, eventual, să-i atragem pe colegii de breaslă într-o acțiune interesantă și care, în contextul descris, încă nu a intrat în cabinetele de lucru ale facultăților de limbi străine din România. Noi nu cunoaștem nicio tentativă la nivel universitar de a considera problema localizării un capitol ori un subcapitol al tehnicii traducerii cum ar trebui să fie, după părerea noastră.

Așadar, cum localizăm? Un studiu de caz.

Ne-am implicat, mai mult sau mai puțin în întâmplător, în activitățile de localizare începând cu anul 2003. Pe atunci, descopeream un procesor de text cu totul remarcabil, *Mellel*, adecvat muncii cu texte multinaționale (tot atunci, redactam, alături de colega noastră Mariana Măngiulea, revista „Romanoslavica” și am folosit efectiv aplicația menționată timp de câțiva ani; cu această aplicație s-au creat și primele numere ale „Romanoslavicii” în format PDF). Având unele nelămuriri, am scris autorilor aplicației și, treptat, s-a conturat ideea localizării sale în limba română (creatorii săi apreciau că româna ar trebui inclusă în pachetul de localizări). Deși și nu aveam nevoie propriu-zis de o aplicație în limba română, tentativa mi se părea

¹ Pentru scopul limitat al acestui articol, nu am putut face o analiză faptică pe un număr mai mare de limbi, dar – în multe situații – termenul *mouse* a fost tradus în limba respectivă.

oportună, măcar pentru a vedea cum se lucrează efectiv în domeniul localizării. Era ceva nou și pentru mine, ca profesor-traducător, dar și multor alora. Localizarea sistemului Mac OS 7.6.1 era deja istorie (trecuseră de atunci circa 8 ani și prea puțin inițiatii mai aduceau aminte de eforturile de atunci). Am avut însă la dispoziție un manual de utilizare al aplicației *Claris 2.1* care, aproximativ concomitent sistemului de operare, fusese localizată în română (iată deci de relația dintre localizarea aplicației și manualul de utilizare era și tiută încă de atunci). Termenii folosiți erau, în multe cazuri, echivalabili și pentru *Mellel*.

Al doilea element, tot aleator, a fost că, la îndemnul lui Cristian Secară, entuziast în implementarea unei codificări corecte a literelor românești *ș* și *ț* în sistemul Windows (care, pe atunci, folosea incorect *s* și *t* cu sedilă, nu cu virgulă), am participat la câteva serii de discuții pe această temă. Deși nu era vorba, propriu-zis, de localizare, lucrurile se legau în ceva relativ coerent: la acele întâlniri, s-au discutat și unele chestiuni de localizare.

Experiența acumulată în ambele cazuri – localizarea aplicației *Mellel* și discuțiile din grupul de lucru privind implementarea unui sistem coerent de codare pentru română – s-a concretizat în primele versiuni ale localizării aplicației *Mellel* precum și în versiuni ale unor tastaturi de limba română, complementarea celor cu care venea sistemul de operare Mac OS X (Cristian Secară crease unele pentru Windows, vezi referințele din webografia de la final). Lucrul pe concret este totdeauna cel mai eficient. Încercăm să prezentăm în continuare problemele întâmpinate atunci, unele nerezolvate până azi.

Ce probleme se iviseră?

Prima și cea mai serioasă, nerezolvată nici până azi, este de abordare: dialogurile din engleză suferă de ambiguitate, formele putând fi și substantive și verbe. Pentru română însă, trebuie luată o decizie: nu și verbe și substantive, ci verbe SAU substantive. Încă de atunci, se conturaseră niște forum-uri de discuții. Părerile erau, ca și azi – de altfel – împărțite, pozițiile adoptate erau, mai degrabă, „impresioniste”, dictate de părerile cuiva despre o anumită temă. Câteva exemple vor fi mai edificatoare decât prea multă teorie.

Una dintre cele mai aprinse discuții, neîncheiată nici astăzi, se referă la folosirea verbelor, întrebarea fiind: se vor folosi la persoana a II-a singular sau la persoana a II-a plural, respectiv se va folosi, oare, pluralul politeții? Deși întrebarea poate părea hazlie, vă asigur că nu a fost și nu este hazlie; s-au încrucișat multe săbii și a curs mult sânge pe altarul localizării tocmai pe această temă! Și nu a fost deloc amuzant...

Iată ce ne spune, de exemplu, un ghid al localizării (http://i18n.ro/Ghidul_traducatorului_de_software). Redăm, pentru edificare, doar partea de început a „recomandărilor”:

Reguli

Adresarea (relaț ia utilizator - calculator)

- când **utilizatorul îi dă comenzi calculatorului**, se foloseș te forma **imperativă** (adresare ca de la stăpân la supus):

Text original: Open/ Traducere: Deschide

Text original: Save/ Traducere: Salvează

Text original: Search Files/ Traducere: Caută fiș iere

- când **calculatorul solicită utilizatorul să ia o decizie**, sau când **calculatorul înș tiinț ează utilizatorul** cu privire la o acț iune pe care acesta (utilizatorul) trebuie să o ia, se foloseș te forma **politicoasă** (adresare ca de la supus la stăpân) [subl. n.]:

Text original: Do you want to continue?/ Traducere: Doriț i să continuaț i ?

Text original: Please try again later/ Traducere: Înceaț i din nou mai târziu

Text original: You have exceeded the number of registration attempts for this session. Please try again later./ Traducere: Aț i depăș it numărul de încercări de înregistrare pentru această sesiune. Înceaț i din nou mai târziu.

- când calculatorul raportează o stare sau o acț iune pe care o realizează fără intervenț ia utilizatorului se foloseș te forma reflexivă, calculatorul fiind o entitate abstractă, nu o persoană sau un personaj:

Text original: Could not open file %s

Traducere greș ită: Nu am putut deschide fiș ierul %s

Traducere corectă: Nu s-a putut deschide fiș ierul %s [simbolul % se înlocuieș te cu numele fiș ierului, care este citit din sistem]

Text original: Receiving data from %s

Traducere greș ită: Primesc date de la %s

Traducere corectă: Se primesc date de la %s

Text original: Saving configuration

Traducere greș ită: Salvez configuraț ia

Traducere corectă: Se salvează configuraț ia

- pentru butoane care conduc la meniuri adiț ionale (fără acț iune imediată), sau poziț ii de meniu care deschid submeniuri, sau meniuri care constituie titluri ale unor submeniuri, se recomandă folosirea formei impersonale:

Text original: Manage...

Context: buton a cărui singură acțiune este deschiderea unui meniu adițional

Traducere nerecomandată: Gestionează...

Traducere recomandată: Gestionare...

Comentarii:

– Este cel puțin discutabilă, dacă nu de-a dreptul eronată, recomandarea – nu se știe de cine și, mai ales, pe ce criterii elaborată – că, dacă utilizatorul dă comenzi calculatorului se folosește imperativul la singular, dar dacă situația se inversează, calculatorul vorbește „politicos” cu utilizatorul, respectiv „cu dumneavoastră”!

Cum era de așteptat, „recomandarea” a stârnit multe discuții și, nu ascundem, reacții adverse, inclusiv din partea autorului acestor rânduri. Nu se știe de ce, autorul recomandării, fără argumente, consideră firească adresarea cu *tu* dacă utilizatorul îi vorbește calculatorului, dar cu *dumneavoastră* dacă utilizatorului îi vorbește calculatorul! Ciudată abordare, mai ales dacă, așa cum notat, nu sunt argumentate criteriile care au stat la baza acestei decizii. Este adevărat că, la un moment dat, părerea majoritară tendința de a accepta dihotomia *tu ~ dumneavoastră* în funcție de cine cui se adresează (omul masculin sau masculina omului – nu ne putem abține să nu menționăm aici *Drepturile Calculatorului* așa cum le definea Stanisław Lem). Și astăzi, mulți ar înclina spre o dihotomie *tu ~ dumneavoastră*, dar tendința este spre adoptarea unei soluții unitare, la singular. Dar discuții vor mai fi...

Am argumentat de ce TREBUIE folosită o singură formă, cea de imperativ singular: deoarece, pe de o parte, într-un „parteneriat om-masculin”, ambii sunt egali (așa sunt și „drepturile calculatorului” definite de Lem, nu?). În al doilea rând, tendința limbii române este ca, în cât mai multe situații, să prefere tutuirea, nu adresarea cu *dv.* Adresarea cu *tu* s-a extins, gradual, în familie (după al doilea război mondial, copiii nu se mai adresează părinților cu *dv.*, cum era uzual până atunci, situațiile inverse fiind rare, exclusiv în mediul rural, și niciodată în mediul urban); în relațiile dintre tineri (chiar dacă nu se cunosc, ei se tutuiesc, nu mai folosesc adresarea cu *dumneavoastră* – atragem atenția că nu pretutindeni în Europa este aceeași situație, de exemplu în Republica Cehă adresarea politicoasă este încă singura admisă în secvența din urmă, în cazul dialogului dintre doi tineri care nu s-au cunoscut anterior).

– La fel de ciudată este recomandarea folosirii formei reflexive, atunci când ar fi vorba de o acțiune pe care calculatorul (= sistemul de operare) nu a putut-o finaliza. Nu intrăm în detalii privind originea reflexivului românesc, dar – cert – și această „recomandare” este pasibilă de o amendare radicală.

– În sfârșit, autorul (sau autorii) recomandă „folosirea formei impersonale” *gestionare* în loc de *gestionează* (cu alte cuvinte, folosirea formei substantivate de infinitiv lung, altminteri arhaizantă și tot mai rară).

Există multe alte situații care necesită discuții. Limita acestui articol nu ne permite să intrăm în prea multe detalii. Enumerăm, totuși, câteva situații tipice:

– Româna are o formă de singular, apoi o primă formă de plural (de la 2 la 19, fără prepoziția *de*) și de la 20 în sus (cu prepoziția *de*), așadar – în total – trei forme (fapt corect notat în pagina citată mai sus).

– Româna are gen gramatical, detaliu care pune alte probleme în raport cu engleza; situația este însă similară ori identică în multe alte limbi, din familii diferite (limbi romanice ori slave); genul gramatical lipsește în limbi precum cele ugro-finice ori în unele limbi orientale cum ar fi coreeana, fapt care – evident – ușurează echivalarea din acest punct de vedere.

– Româna, ca și engleza, împrumută cu mult ușurință, chiar în situații în care alte limbi preferă calculul lingvistic. Am dat mai sus exemplul cu *mouse* ~ *mouse*, *maus*; sunt însă multe alte situații în care româna preferă, mai degrabă, să păstreze forma din original, o extremă fiind că – urmând logica limbii – am putea păstra prea multe forme din engleză (*blog*, *hard disk*, *server*, *tag*, *trackback*, *widget* etc.). Se poate pune întrebarea, firească, dacă mai are rost traducerea (a se citi localizarea), dacă nu se face un minim efort spre găsirea unui termen românesc. Pe de altă parte, este clar că româna a acceptat deja un mare număr de termeni IT, la diverse niveluri. În asemenea situații, doar uzul și răbdarea vor alege. Tot atât de adevărat este că uzul trebuie, într-o perioadă așadar de dinamică, dirijat, pe cât este posibil. Din păcate, tocmai acest lucru nu s-a întâmplat: neexistând nicio instituție care să modereze, să sugereze ori să normeze uzul, deciziile s-au luat, până la urmă, de un grup foarte mic de traducători, majoritatea ingineri IT. În realitate, cei chemați să-și spună părerea ar fi trebuit să fie, din contra, utilizatorii neștiutori de engleză și, eventual, filologii. Între uz și abuz este, adesea, o distanță foarte mică.

Situația – la ora când scriem aceste rânduri – este, desigur, mult mai bună decât în urmă cu, să spunem, 10-15 ani. Există, pe de o parte, tentative mai mult sau mai puțin reușite de localizare: Microsoft Windows și Office sunt localizate în limba română; Ubuntu și Gentoo, două distribuții reușite ale sistemului Linux, sunt, de asemenea, localizate; iOS (sistemul de operare pentru iPhone și iPad) este localizat și poate fi un bun punct de reper, mai ales dacă ținem seama de dinamica extraordinară a răspândirii acestui model de telefon.

Evident, pot fi multe discuții legate de modul de abordare și / sau de reușita localizării. Dacă ținem seama de detaliile de mai sus, de modul relativ haotic de abordare a problemei, de orgoliile nejustificate și de multe abordări diletante, a spera într-o rezolvare rapidă a problemelor ni se pare o utopie. Tot utopică ni se pare speranța de a răspunde rapid unor întrebări și / sau unor nelămuriri.

Notăm, în treacăt, că instituția chemată să reglementeze disputele privind limba română, Academia, nu s-a implicat deloc în problema localizării. Poate e mai bine așa. Totuși, tradiția culturii române este, mai degrabă, spre un for autoritar de

reglementare, chiar dacă, în acest caz, nu e vorba de o autoritate de tip dictatorial, ci de o autoritate științifică, măcar de arbitru al disputelor.

În loc de concluzii: perspectivele

După părerea noastră, facultățile de filologie și de limbi străine din țară, în primul rând Catedra de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, ar trebui să se implice în aceste discuții, să devină un for de discuții, de sugestii, de normare. Există experiențe acumulate în alte țări, din Uniunea Europeană și din afara Uniunii Europene (Rusia, țări din Orientul apropiat ori îndepărtat – țările arabe, Israelul, China, Japonia, Coreea etc.) Relevantă ar fi comparația cu situația din alte țări vecine, pe unele le-am citat mai sus (Ungaria, Polonia), pe altele le cităm aici (Republica Cehă, Slovacia, Bulgaria, Grecia etc.) Noi credem că neimplicarea filologilor, cel puțin în chestiuni de economie limbii și de tehnica traducerii – **căci localizarea este, clar, un capitol ori un subcapitol al tehnicii traducerii** – nu a avut implicații fericite. Mai exact, a întârziat mult prea mult luarea unor decizii privind abordarea în ansamblu și în rezolvarea unor chestiuni de detaliu, de terminologie.

Cu speranța că am deschis o discuție de interes pentru colegi, încheiem aceste considerații propunând o masă rotundă ori chiar un colocviu pe această temă, la care să participe atât profesori și studenți ai facultăților de filologie și/sau de limbi străine, dar și specialiști / ingineri IT. Dialogul interdisciplinar ni se pare, de altfel, singura modalitate de a accelera abordarea problemei în mod coerent și cu finalitate apropiată.

Tabula Gratulatoria

Aducem mulțumiri celor care ne-au trimis observații și sugestii după lectura primei versiuni a acestui articol, mai ales următorilor inimoși în ale localizării (în ordine alfabetică): Vlad Arghir, scriitor; Florin Iaru, scriitor; Tudor Vedeanu, administrator al forumului www.command-n.ro și fondator al forumului www.macuser.ro. Cristian Secară, inimos în localizarea platformei Windows este totdeauna o sursă de inspirație. Adi Roiban și Lucian Constantin sunt alți doi entuziași în localizarea diverselor aplicații de tip *open source*.

Dat fiind faptul că, din informațiile noastre, articolul de față este prima tentativă de acest fel pe tema localizării, cel puțin din perspectivă universitară, orice sugestii ori observații sunt bine venite.

Referințe

Discuțiile privind localizarea sistemelor de operare și / sau a aplicațiilor par total absente din preocupările științifice ale colegilor de breaslă. Ca atare, referințele la tema discutată le-am putut identifica exclusiv pe paginile de internet.

Webografie selectivă și comentată

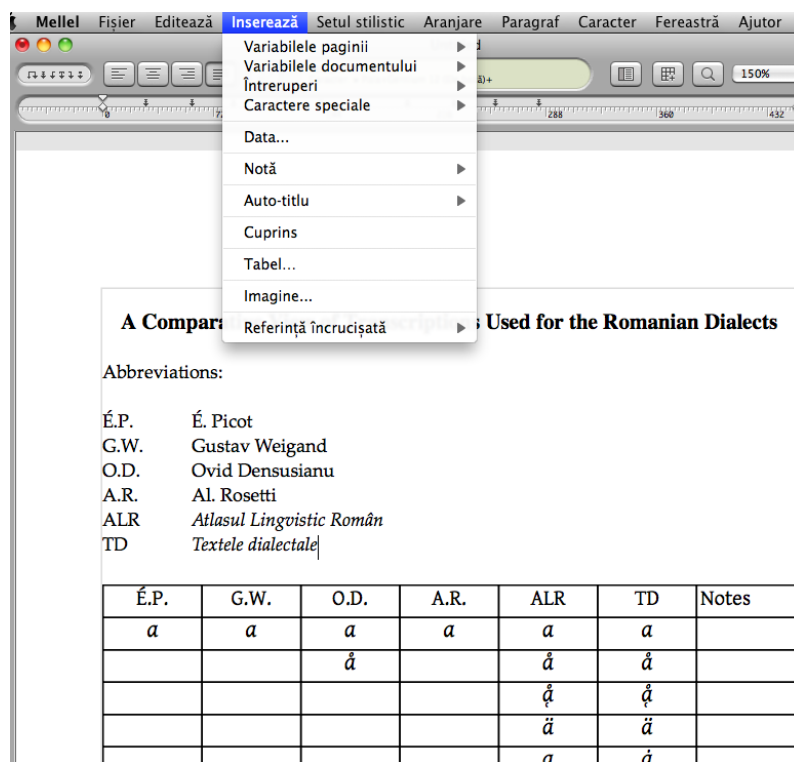
<http://command-n.ro/forum/index.php>, mai ales discuțiile de la <http://command-n.ro/forum/forum/37-limba-romana-pe-mac/>
<http://i18n.ro/home> [discuții privind localizarea în română, inclusiv un glosar terminologic care se poate descărca gratuit]
<http://www.macuser.ro/>, mai ales discuțiile de la rubrica
<http://www.macuser.ro/index.php/forums/viewforum/44/> și, anterior,
<http://www.macuser.ro/index.php/forums/viewforum/22/>
<http://secarica.ro/> [site de referință privind problema codării Unicode; pentru tema localizării și a folosirii corecte a limbii române pe platforma Windows, vezi, mai ales, butonul
<http://secarica.ro/html/ro.html>
http://www.unibuc.ro/ro/cd_sorpaliga_ro (de aici se pot descărca gratuit câteva studii precum și alte fișiere utile ale autorului; tot aici, se găsesc și alte referințe)

Lucrări tipărite

Paliga, S, Sergiu Partenie 2009. *Despre Macintosh și sistemul de operare MAC OS X. Răspunsuri la întrebările utilizatorilor*. Ediția a doua. București: Meteor Press. [O tentativă de unificare terminologică în sensul celor discutate în articol].

Anexe

Două exemple de localizare: 1. Interfața grafică a aplicației Mellel, cu traducere în română:

Romanoslavica vol. XLVII nr.1

2. exemplu de fișier tip glosar, rezultat în urma localizării

Cancel	Anulează
Buy Mellel	Cumpără Mellel
Upgrade Details	Detalii privind actualizarea
Formatted Citation:	Citat formatat:
Display:	Afișează:
Edit Citation	Editează referința
Temporary Citation	Citat temporar
Final Citation	Citat final
Exclude from final document	Exclue din documentul final
Don't enclose formatted citation	Nu încercui citatul formatat
Suppress superscript	Elimină caracterele superioare
Citation:	Referința:
Conditional Page Number Format	Format condiționat al numărului paginii
Default number format:	Formatul numărului principal:
Above (same page)	Sus (aceeași pagină)
On the next page	La pagina următoare
Opposite page	Pagina opusă
Below (same page)	Dedesubt (aceeași pagină)
On the previous page	La pagina precedentă
Conditional text when the target is:	Text condiționat când ținta este:
Above	Sus
Below	Dedesubt
Move notes to another stream	Mută notele la alt flux
Delete associated notes	Șterge notele asociate
There are some notes associated with the streams you've just deleted. What would you like to do?	Unele note sunt asociate fluxurilor șterse. \nCe ai dori să faci?
Radio	Radio
Deleted Note Streams	Fluxuri șterse de note
Comments:	Comentarii: